

НОВЕ УКРАЇНСЬКЕ БІОБІБЛІОГРАФІЧНЕ ВИДАННЯ ПРО А. С. МАКАРЕНКА

Спадщина А. С. Макаренка і педагогічні пріоритети сучасності: 1991–2008 рр. : до 120-річчя від дня народж. : біобібліогр. покажч. / Акад. пед. наук України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих, Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; упоряд.: І. О. Іванова, Т. В. Лога ; вступ. ст. А. В. Ткаченка ; наук. ред. : П. І. Рогова, А. М. Доржену ; бібліограф. ред. Л. О. Пономаренко ; наук. консультант І. А. Зязюн ; рецензенти: Л. О. Хомич, М. В. Гриньова. – К., 2008. – 182 с. – (Сер. «Видатні педагоги світу» ; Вип. 4).

Утвердження України як суверенної, правової, демократичної, соціально орієнтованої держави, сприяло відновленню та розвитку національної педагогіки, освіти та виховання підрастаючого покоління на гуманістичних засадах. У пошуках нових шляхів вирішення проблем гуманізації виховання та навчання педагогічна наука звертається до різних джерел, зокрема, до педагогічного досвіду прогресивних педагогів минулого.

З метою інформаційного забезпечення фахових потреб науковців і практиків освітянської галузі нашої держави та популяризації творчої спадщини видатних педагогів світового значення, а також інноваційних досягнень у педагогічній науці й освіті Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського (далі – ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського) започаткувала випуск біобібліографічних покажчиків серії «Видатні педагоги світу», які відображають творчу спадщину видатних педагогів України та зарубіжжя, а також дослідження про них. З початку заснування серії вийшли друком біобібліографічні покажчики, присвячені В. О. Сухомлинському (2001 р., 2008 р.) та Я. Корчаку (2003 р.). Черговим виданням став новий біобібліографічний покажчик із цієї серії «Спадщина А. С. Макаренка і педагогічні пріоритети сучасності: 1991–2008 рр.», присвячений 120-річчю від дня народження великого педагога. (К., 2008. – Вип. 4).

Особливе місце серед визначних досягнень вітчизняної та світової педагогіки у ХХ ст. посідає педагогічна творчість Антона Семеновича Макаренка (1888–1939) – українського та російського педагога-новатора, класика світової педагогіки ХХ ст., письменника, творця нової методики виховної роботи з дитячим колективом, організатора та керівника колонії для

неповнолітніх правопорушників і безпритульних під Полтавою, дитячої трудової комуні ім. Ф. Е. Держинського. Його літературно-педагогічна спадщина стала об'єктом численних досліджень ще у 40-х рр. ХХ ст. і донині продовжує викликати безліч суперечливих і неоднозначних тлумачень у педагогів. Про масштаби розповсюдження творчого доробку педагога-новатора та публікацій про нього свідчать матеріали п'яти бібліографічних покажчиків, присвячених педагогічній діяльності А. С. Макаренка, що були видані ще за часів Радянського Союзу: один — у Києві (1956 р.) і чотири — у Москві (1959 р., два покажчики — 1978 р.; 1988 р.).

Нині, в умовах кризи існуючої системи суспільного виховання дітей, педагоги все активніше звертаються до унікального досвіду А. С. Макаренка, намагаючись знайти в ньому відповіді на питання організації життєдіяльності дітей. У школах зусиллями творчих вихователів і вчителів здійснюється педагогічний пошук, який будується на осмисленні можливостей використання спадщини А. С. Макаренка в умовах роботи сучасних дитячих виховних закладів. Про це переконливо свідчить бібліографічна статистика. Тому, вивчення та розвиток педагогіки видатного новатора у суспільстві, спонукали колектив ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського підготувати перший у незалежній Україні біобібліографічний покажчик, присвячений творчості А. С. Макаренка. Науковим консультантом цього видання став відомий макаренкознавець, академік АПН України, доктор філософських наук, професор, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих І. А. Зязюн.

Необхідно зазначити, що з метою найкращого висвітлення педагогічної спадщини видатного педагога, до покажчика були вміщені бібліографічні описи 147 праць А. С. Макаренка, що були видані з початку 80-х рр. ХХ ст. до 2008 р. Незначна кількість перевидань творів педагога за часів незалежності України змусила упорядників звернутися до останнього десятиліття радянських часів, коли його праці передруковувалися в більшому обсязі. Посібник також містить відомості про дослідження вітчизняних і зарубіжних учених, присвячені життю та діяльності А. С. Макаренка як педагога-практика, його виховним методам, технологіям роботи з дитячим колективом, що виходили друком як окремими виданнями, так і статтями у наукових збірниках і періодичних виданнях упродовж 1991–2008 рр. Особливу увагу з-поміж сучасних українських

дослідників-макаренкознавців привертають праці І. А. Зяюна, Н. П. Дічек, М. Ф. Моргуна, М. М. Окси, В. О. Пащенко, А. В. Ткаченка, Л. О. Хомич, М. Д. Ярмаченка, а також російських учених Л. І. Гриценка, Л. Ю. Гордіна, В. І. Кумаріна, В. І. Малініна, С. В. Невської, А. А. Фролова та ін. У їхніх роботах спостерігається прагнення заглибитись і об'єктивно оцінити концептуальні положення спадщини педагога, під новим кутом зору переглянути зміст, шляхи, цілі виховання за Макаренком, з тим, щоб одержати певний поштовх для подальшого розвитку педагогічної науки та практики.

Загалом у виданні наведено 1000 бібліографічних описів документів, що представлені, як у друкованій формі, так і в назвах електронних ресурсів.

Показчик відкриває ґрунтовна стаття А. В. Ткаченка, кандидата педагогічних наук, доцента Полтавського педагогічного університету ім. В. Г. Короленка, секретаря Міжнародної макаренківської асоціації «Антон Семенович Макаренко — подвижник соціального виховання», в якій висвітлено життя та педагогічну діяльність А. С. Макаренка, його погляди на систему виховання дитячого колективу. Доповнює біографію педагога-гуманіста перелік основних дат його життя та діяльності, складений за прямою хронологією.

Показчик чітко структурований і складається із семи розділів.

Перший розділ «Твори А. С. Макаренка» та другий — «Переклади праць А. С. Макаренка іноземними мовами за рубежом» вміщують бібліографічні описи праць педагога, видані в Україні та за рубежом із 80-х рр. ХХ ст. до 2008 р., які згруповано хронологічно за роками видання, а в межах року — за алфавітом назв.

Звертає на себе увагу третій розділ «Література про життя та діяльність А. С. Макаренка», в якому відображені публікації праць учених-макаренкознавців про життєвий і творчий шлях А. С. Макаренка, що вийшли з друку впродовж 1991–2008 рр., та вперше з бібліографістики про А. С. Макаренка, представлено «Наукову школу макаренкознавства», де розміщено «Автореферати дисертацій та дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук і доктора наук».

Найбільш наповненим і цікавим для сучасників є четвертий розділ «Педагогічна система А. С. Макаренка і актуальні питання виховання молоді», який вміщує публікації дослідників, що характеризують педагогічну систему А. С. Макаренка, його погляди на виховання дітей і молоді у навчально-виховному про-

цесі, організацію та розвиток дитячого колективу, сімейного виховання. Уся сукупність бібліографічних описів праць, присвячених А. С. Макаренкові, створює повну та цілісну картину дослідження творчої спадщини видатного педагога впродовж 1991–2008 рр. і засвідчує значний інтерес і глибоку шану до його педагогічних ідей як в Україні, так і за її межами.

П'ятий розділ — «Увічнення пам'яті А. С. Макаренка в Україні та світі» є новим для бібліографії про А. С. Макаренка та містить матеріали, що розкривають діяльність і внесок у макаренкознавство установ і закладів України, яким присвоєно ім'я А. С. Макаренка, а також представляє бібліографічні записи про нагороди та премії, присвячені А. С. Макаренкові.

Варто відзначити також два останні розділи покажчика: шостий — «Публікації про творчість А. С. Макаренка за рубежом» та сьомий — «Творча спадщина А. С. Макаренка в електронних ресурсах», що вміщують документи різними мовами, а також інформацію про адреси сайтів мережі Інтернет (надає інформацію про найзмістовніші та безоплатні для користувачів інтернет-ресурси українського та російського сегментів).

Зорієнтуватися у великому масиві документів та ефективніше використовувати біобібліографічний посібник у своїй роботі користувачеві допоможуть розроблений укладачами допоміжний апарат, представлений сімома покажчиками: «Покажчиком бібліографічних посібників», присвячених діяльності А. С. Макаренка та виданих за радянських часів; «Алфавітним покажчиком назв праць А. С. Макаренка», згрупованим за зведеним українсько-російським алфавітом; «Покажчиком перекладів праць А. С. Макаренка іноземними мовами», складений за латинським алфавітом; «Алфавітним покажчиком адресатів листів А. С. Макаренка»; «Іменним покажчиком авторів праць про А. С. Макаренка», в якому наведені прізвища всіх осіб, причетних до опублікування праць А. С. Макаренка та створення літератури про нього та його педагогічну діяльність. Усі прізвища авторів згруповані за зведеним україно-російським алфавітом. Перелік продовжується «Покажчиком авторів публікацій про творчість А. С. Макаренка іноземними мовами», складеним за латинським алфавітом, та «Предметним покажчиком», складеним українською мовою за працями А. С. Макаренка та публікаціями про його творчість.

Зважаючи на читачьке призначення біобібліографічного видання, основними принципами відбору матеріалу для бібліографування були: науковість, повнота (оптимальна), достовірність.

При підготовці покажчика укладачами були використані фонди Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної парламентської бібліотеки України, бібліотеки Полтавського педагогічного університету ім. В. Короленка, бібліотеки Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка, бібліотеки Київської гімназії східних мов № 1, бібліотеки Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих АПН України та інтернет-ресурси.

Варто відзначити, що покажчик має вдале художнє оформлення та виконаний на високому поліграфічному рівні. Посібник надрукований тиражем 300 примірників за участю та коштом Полтавського педагогічного університету ім. В. Короленка і вже надійшов до національних і державних бібліотек України, книгозбірень АПН України, бібліотек обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, наукових бібліотек вищих навчальних закладів України педагогічного профілю.

Високу оцінку даному біобібліографічному виданню дали рецензенти: доктор педагогічних наук, професор, заступник директора Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих Л. О. Хомич та доктор педагогічних наук, професор Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка М. В. Гриньова, які зробили чималий внесок у розвиток макаренкознавства в Україні та популяризації його ідей. У своїх рецензіях вчені відзначили, що дане видання розкриває історію вітчизняної педагогічної науки через постать видатного педагога-гуманіста А. С. Макаренка та сприяє впровадженню нових форм і підходів у процесі вирішення сучасних проблем виховання підростаючого покоління шляхом творчого використання елементів його педагогічної системи. Покажчик допоможе задовольнити інформаційні потреби науковців, аспірантів, педагогів, учителів, бібліотечних працівників і студентів, усіх, кого цікавить життя та педагогічні погляди А. С. Макаренка.

Алла Миколаївна ДОРКЕНУ